

Силабус
навчальної дисципліни
«Методологія історії»
2020-2021 навчальний рік

Освітня програма: «Історія»
Спеціальність: 032 Історія та археологія.
Галузь знань: 03 Гуманітарні науки
Рівень вищої освіти – перший.

Викладач (і)	Дуденок Валентина Іванівна
Посилання на сайт	Сторінка курсу в електронній системі URL: https://edu.bdpu.org/course/view.php?id=574 Персональна сторінка на сайті БДПУ: URL: http://bdpu.org/faculties/gef/structure-gef/kaf-istor/composition-kaf-istor/dudenok/
Контактний тел.	0993007015
Е-mail викладача:	Dudenok.vi@gmail.com
Графік консультацій	Середа, 9.35-10.55

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
3 кр., 90 год.	16	14	60	іспит

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: історія, закон, тенденції, розвиток, постмодерн, дискурс, концепт, синергетика.

Мета та предмет курсу:

Мета курсу: поглиблювати наявний стан світоглядної культури і навичок абстрактного мислення, проаналізувати сутність історичного знання в контексті сучасних світоглядно-методологічних парадигм. Опанування

методології історичного знання сприяє становленню самосвідомості, інтелектуальному розвитку, вмінню знаходити оптимальний вихід з ціннісно-кризових ситуацій.

Дана наука дає знання про особливості формування науково-історичних знань та їх роль у суспільстві, про специфіку теорій і методів історичного пізнання, місце історика та історії як науки у культурних процесах світу та епохи. Увага зосереджена на соціальних та гносеологічних підставах знань про суспільство, чинниках вибору певних парадигм, провідних наукових течіях в історичному дискурсі.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є найбільш загальні тенденції розвитку історичного знання, функціонування його в культурному просторі, етапи і методи історичного дослідження.

Компетентності та програмні результати навчання:

компетентності:

ЗК 1. Етичні установки. Здатність до використання принципів, норм етики, правил культури поведінки, правової культури у стосунках з людьми на основі загальнолюдських та національних цінностей, норм суспільної моралі.

ЗК 2. Гнучкість та креативність мислення. Здатність до системного мислення, креативності, генерування нових ідей, пошуку варіантів нестандартного розв'язання професійних завдань.

програмні результати навчання:

* Здатність орієнтуватися в історичному просторі, здійснювати аналіз-синтез просторово-історичних об'єктів та зв'язків в історичному просторі.

* Вміння визначати історичні поняття та застосовувати їх для пояснення історичних явищ та процесів.

* Аналізувати, синтезувати та узагальнювати значний обсяг фактів, простежувати зв'язки і тенденції історичного процесу.

Зміст курсу:

Тема 1. Історія як об'єкт філософських досліджень.

Загальні принципи наукового пізнання. Особливості історії як об'єкту досліджень. Філософія як специфічний тип знання. Філософія історії та її виникнення. Історичне та логічне в науковому дискурсі. Актуальність проблематики методології історії. Еволюція предмету методології історії. Основні проблеми сучасного вивчення історії.

Тема 2. Об'єкт, суб'єкт та рівні історичного пізнання.

Поняття об'єкту та предмету пізнання в історії. Біологічне, антропологічне та соціальне в історичному пізнанні. Культура і цивілізація як способи репрезентації історії. Закон і закономірність в історії. Універсалістські (синтетичні) спроби представлення історії. Роль особи в історії.

Тема 3. Антична історіографія та телеологія європейського середньовіччя
Виникнення історичної рефлексії. Здобутки давньогрецької історіографії. Розвиток історичної думки в Давньому Римі. Християнська історична теологія. Теоцентризм як парадигма середньовічної культури. Проблема теодицеї в історичному ракурсі. Ідея єдності світу в середньовічній філософії.

Тема 4. Історична думка від європейського Ренесансу до Просвітництва
Ренесансні уявлення про історію. Антропоцентризм та гуманізм як базові дискурси Відродження. Пошуки шляхів розвитку історичної думки в 17 ст. Натурфілософія та філософсько-історична думка Просвітництва. Принцип деїзму в культурі Просвітництва.

Тема 5. Метаморфози теоретичної історії у 20 і 21 століттях
Модерністські течії в світовій історіографії: від марксизму до неопозитивізму. Наукова революція середини 20 ст. та її впливи на історіописання. Формування постмодерних тенденцій в теоретичній історії. Постмодернізм як філософська парадигма. Зміна уявлень про суб'єкт пізнання в постмодерній культурі.

Тема 6. Структура та рівні історичного пізнання
Багатоманітність форм пізнання в сучасному світі. Теорія та емпірія в історичному пізнанні. Особливості теоретичного знання в історії. Поняття історичного факту. Проблема об'єктивності теоретичного знання. Сенсуалізм і раціоналізм в історичному пізнанні. Поняття дискурсу, парадигми та епістемі. Проблема істинності знань в площині методології історії.

Тема 7. Етапи історичного пізнання.
Поняття ідеальних моделей. Структура моделей історичного пізнання. Підготовчий етап дослідження. Інформаційний етап. Етап реконструкції та його особливості. Сутність пояснювального етапу. Поняття наративу та наративний етап досліджень.

Тема 8. Теоретико-методологічні засади історичного пізнання.
Поняття методу і методології. Класифікація наукових методів. Можливості та обмеження методів. Загальнонаукові методи. Спеціально-наукові методи. Конкретно-наукові методи та їх застосування. Постмодерні явлення про співрозмірність методу та теорії в історичному знанні.

Тема 9. Історія в соціокультурному просторі

Гносеологічні та соціальні засади науки. Специфіка гуманітарного знання. Герменевтичний дискурс історії. Дискусії навколо соціальних функцій історичного знання. Функція підтримання взірців. Функція легітимізації теперішнього. Функція ідентифікації. Функція есканізму. Функція соціальної пам'яті.

Тема 10. Суб'єкт історії як функція дискурсу.

Інтерпретація понять «буденна історія» та «сучасна історія» в контексті розвитку суспільства. Критерії історичності. Проблема парадигми історичного знання. Антропологічний чинник історії: зміна уявлень про його значимість. Ментальність та історична свідомість суспільства. Постмодерністські уявлення про спрямованість історичного руху. Аксіологічна складова дискусій про істину в історії.

Основними формами вивчення дисципліни є: лекції, практичні заняття, написання рефератів, виконання наукових досліджень, написання наукових статей, тестування. Заключний контроль – іспит.

Педагогічний контроль за навчально-професійною діяльністю студентів здійснюється в таких формах:

а) поточний контроль відбувається за результатами виконання самостійних робіт (опрацювання філософської літератури, написання рефератів, конспектування першоджерел, ведення філософсько-правового словника, складання тестів тощо);

б) іспит.

Методи навчання:

1) За джерелами передачі й характером сприйняття інформації : Словесні, наочні, практичні.

1.1. Словесні: пояснення, розповідь, лекція, бесіда (вступна, бесіда-повідомлення, бесіда-повторення, репродуктивна, евристична, катехізисна).

1.2. Наочні: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.

1.3. Практичні: вправи, дослідні роботи.

2) За основними дидактичними завданнями, які необхідно вирішувати на конкретному етапі навчання: методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок.

3) За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі.

Методи стимулювання навчальної діяльності:

4.1. метод навчальної дискусії – суперечка, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу;

4.2. метод пізнавальних ігор – моделювання життєвих ситуацій, що викликають інтерес до навчальних предметів;

4.3. метод створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу – використання пригод, гумористичних уривків;

Методи контролю і самоконтролю у навчанні:

5.1. метод усного контролю: основне запитання, додаткові, допоміжні; запитання у вигляді проблеми; індивідуальне, фронтальне опитування і комбіноване;

5.2 метод тестового контролю;

Бінарні методи:

Методи викладання: інформаційно-повідомляючий; інструктивно-практичний; пояснювальний.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

Основна увага приділяється вивченню базової літератури, вмінню самостійно мислити, здатності оперувати понятійним апаратом.

Політика щодо дедлайнів та перескладання:

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний). Політика, щодо академічної доброчесності: Списування під час контрольних робіт заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань під час заняття. Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:

Електронне навчання у системі MOODLE, відеопроєктор, ноутбук.

Система оцінювання та вимоги:

При оцінюванні знань, умінь і навичок студентів враховується:

- 1) характер засвоєння наявних знань слухача з дисципліни (рівень усвідомлення, міцність запам'ятовування, обсяг, повнота і точність знань);
- 2) якість актуалізації слухачем знань із предмету (логіка мислення, аргументація, послідовність і самостійність викладу, культура професійного мовлення);
- 3) рівень оволодіння відомими прийомами аналізу соціальних фактів, сформованості умінь і навичок використання засвоєних знань на практиці;
- 4) прояв творчості й самостійності в навчально-пізнавальній діяльності;
- 5) якість виконання

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Форма підсумкового контролю успішності навчання : іспит.

Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для іспиту:

Поточне тестування та самостійна робота											іспит	сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 4		Змістовий модуль 5		Змістовий модуль 6			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	50	100
5	5	4	4	8	4	4	4	4	4	4		

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Список рекомендованих джерел

Основні:

1. Барг М. Епохи и идеи: становление историзма.-М., 1987.-348 с.
2. Вжосек В. Історія – Культура – Метафора. Постановня неklasичної історіографії. Про історичне мислення. Київ, 2012.
3. Гатальська С. Філософія культури. Підручник.- К., 2005.-348 с.
4. Доманська Е. Історія та сучасна гуманітаристика: дослідження з теорії знання про минуле / Переклав В. Склокін; редактори В. Склокін і С. Троян. Київ: Ніка-Центр, 2012
5. Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності. Львів, 1999.
6. Зашкільняк Л. Сучасна світова історіографія. Посібник для студентів історичних спеціальностей університетів. Львів, 2007.
7. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник: Навч. посіб./В. М. Литвин, В. І. Гусев, А. Г. Слюсаренко.-К.: Вища шк., 2002.-430 с.
8. Коломийцев, В.Ф. Методология истории : от источника к исследованию : монография / В Ф Коломийцев. — М.: Рос. полит. энциклопедия, 2001. — 191 с.: іл.
9. Павленко Ю. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства. Київ, 1996.
10. Предборська І., Ганаба С. Філософія історії. Навч. посібник.- К.: Університетська книга, 2019, 232 с.
11. Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення. Львів: Літопис, 2010.
12. Тельвак В. Історіософія та методологія історії. Частина 1. Історіософія. Конспект лекцій. Дрогобич, 1999.
13. Шкільна історія очима істориків-науковців : матеріали робочої наради з моніторингу шкільних підручників / упорядник Яковенко Н. — К. : Вид-во ім. О. Теліги, 2008. — 128 с.: іл. — 2008 екз.

14. Удод О. А. Україна: філософія історії.- К.: Генеза,2003.- 120 с.
15. Яковенко Н. Вступ до історії. Київ, 2007.
16. Яковенко, Н. Дзеркала ідентичності. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI - початку XVIII століття. / Н Яковенко. — К. : Laugus, 2012. — 472 с.: іл. — (Золоті ворота; вип.2).
17. Ящук Т. І. Філософія історії: курс лекцій. Навч. посібник.-К.: Либідь, 2004.- 536 с.

Додаткові

1. Анкерсмит Ф.Р. История и тропология: взлет и падение метафоры. Москва, 2003.
2. Анкерсмит Ф.Р. Возвышенный исторический опыт. Москва, 2007.
3. Бондаренко Г. Историчне пізнання: питання теорії і практики. Луцьк, 1998.
4. Гадамер Х.Г. Истина и метод: основы философской герменевтики. Москва. 1988.
5. Гайденко П.П., Давыдов Ю.Н. История и рациональность. Социология М.Вебера и веберовский ренессанс. Москва, 1991.
6. Зашкільняк Л. Вступ до методології історії. Львів, 1996.
7. Зиммель Г. Проблемы философии истории (этюды по теории познания). Москва, 1898.
8. Еванс Р.Дж. На захист історії / З англ. переклав Віктор Дмитрук. Львів, 2008.
9. Лосев Л.Ф. Античная философия истории. Москва, 1977.
10. Мучник В.М. В поисках утраченного смысла истории (Генезис и эволюция исторических взглядов А.Д.Тойнби). Томск, 1986.
11. Савельева И.М., Полетаев А.В.Знание о прошлом: теория и история. В 2-х т. – Санкт Петербург, 2003. Т. 1. С. 47-167.
12. Реконструкція світоглядних парадигм (нові тенденції в західній філософії). Київ. 1995.
13. Тойнбі А.Д. Дослідження історії. Київ, 1995. Т.1-2.
14. Уайт Х. Метаистория. Историческое воображение в Европе XIX века. Екатеринбург, 2002.
15. Ясперс К. Смысл и назначение истории. Москва, 1991.

12.Інформаційні ресурси

- Львівський національний університет імені Івана Франка (www.lnu.edu.ua/faculty/webhistory/sid/index.html)

- Предборська І., Ганаба С. Філософія історії. Навчальний посібник.- К.: Університетська книга ,2019, 232 с. - <https://www.yakaboo.ua/ua/filosofija-istorii-navchal-nij-posibnik.html>
- Інститут історії України НАН України (www.history.org.ua/)
- Міжнародний комітет історичних наук (www.cish.org/)
- Центр досліджень по філософській антропології Європейського гуманітарного університету (Беларусь) (www.ehu-international.org/)
- ACLS History E-Books Project (США) (www.historyebooks.org/)
- Hartford Web Publishing (США) ([www.hatforf.hwp.com/](http://www.hartforf.hwp.com/))
- Instytut Pamięci Narodowej (Польща) (www.ipn.gov.pl/)
- Nauka w Polsce (Польща) (www.naukawpolsce.pap.pl/)